

Reglugjörð

68

fyrir Skagafjarðarsýslu um fjallsskil o. fl.

Amtsráðið í Norðuramtinu

Gjörir kunnugt: Samkvæmt lögum 22. marz 1890, um löggiltar reglugjörðir sýslunefnda, er hjer með staðfest og löggilt eptirfylgjandi reglugjörð fyrir Skagafjarðarsýslu um fjallsskil o. fl., sem samin er af sýslunefndinni þar, og skal reglugjörðin öðlast gildi 1. jan. 1894.

I. kafli.

Um stjórn fjallsskilamála.

1. gr.

Skagafjarðarsýsla er eitt fjallsskilafjelag, er skiptist í deildir, eptir því sem landi hagar og fjöll eða vatnsföll deila. Yfirstjórn allra fjelagsdeildanna hefur sýslunefndin á hendi, samkvæmt tilskipun 4 maí 1872, en hreppsnefndir hafa á hendi alla stjórn og framkvæmd á fjallsskilamálum innbyrðis í deildunum.

2. gr.

Hreppsnefndir geta gjört nákvæmari ákvarðanir um fjallsskil í einstökum atriðum, hver í sínum hreppi. Þó má eigi þar með raska reglugjörð þessari, og skal hreppsnefnd gæta þess, að farið sje í öllu eptir ákvæðum hennar.

II. kafli.

Um afrjetti og notkun þeirra.

3. gr.

Allt land skiptist í afrjetti og heimalönd eða búfjárhaga. Það skulu vera afrjettir, sem að fornu verið hafa. Svo getur og sýslunefnd ákveðið nýja afrjetti eptir tillögum hreppsnefnda og með samþykki landeiganda.

4. gr.

Enginn má hafa afrjett til sjerstakra afnota fyrir sjálfan sig, svo sem til slægna eða beitar fyrir búsmala.

5. gr.

Eigi má ónáða fjenað á afrjettum, nje taka þaðan fje eða hross fyrir fjallgöngur á haustum, nema hreppsnefnd leyfi. Allur heimrekstur afrjettarpenings á einstaka bæi gangnadagana er stranglega bannaður. Enginn má sleppa fje sínu á afrjett eptir fyrstu göngur, nema hreppsnefnd leyfi.

III. kafli.

Um smölun heimalanda á vorum.

6. gr.

Allir þeir, sem jörð hafa til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín og búfjárhaga á vorum, eptir því sem hreppsnefnd ákveður.

7. gr.

Hreppsnefnd skal skipa fyrir um smölun geldfjár á vorum, til að taka ull af því á sama tíma, þegar hentast þykir og veður leyfir.

4. dag ágústmán. 1893.

IV. kafli.

Um rekstur geldfjár til afrjettar.

8. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að stóðhross og geldfje, þegar það er komið úr ull, sje rekið til afrjettar svo tímanlega að vorinu, sem árferði og önnur atvik leyfa. Áður en lömb eru rekin á fjall, skal sitja þau heima eigi skemur enn 3 daga eptir fráfarur. Þó mega þeir, sem nota víðáttumikil afrjettarlönd, reka lömb í þau ósetin, ef þeim þykir það haganlegra. Reka skal á miðjan afrjett, nema hreppsnefnd hafi öðruvísi ákveðið. Sjeu viðleud heimalönd notuð til uppreksturs, skal reka þangað, sem búsmali síst gengur, og með leyfi landeiganda.

9. gr.

Enginn má hafa ótamin stóðhross nje geldfje í heimahögum að sumrinu, nema hreppsnefnd og nágrannar leyfi, en ábyrgjast verður eigandi, að stóðið gjöri engum skaða. Nú eru stóðhross eigi rekin til afrjettar eptir skipun hreppsnefndar, og má hún þá láta reka þau á kostnað eiganda, ef hann er í sama afrjettarfjelagi. Sjeu hross í óskilum í heimahögum, má taka þau í gæzlu og gjöra eigendum aðvart, innan 2 sólarhringa, um að útleysa þau móti gæzlukaupi 10 aura fyrir hvert hross um sólarhring.

10. gr.

Ef stóðhross eða sauðfje gengur úr afrjetti á sumrum í búfjárhaga, skal sá, er fyrir verður, gjöra hreppsnefndinni þar í hreppi aðvart um það. Skipar hún þá fyrir um rekstur þess til afrjettar. Skal svo haga smölun og rekstri, að eigi verði mein að. Taki afrjettarbóndi fyrirstöðutoll og afrjettartoll, er honum skylt að kosta rekstra þessa. Þó er hreppsnefnd heimilt að veita hæfilega þóknun fyrir þá úr sveitarsjóði, ef henni virðist ástæða til.

V. kafli.

Um fjallskil.

11. gr.

Fjallskilaskyldur er hver fjáreigandi, hvort sem hann er búandi eða búlaus. Skal hann leggja til fjallskila þangað og á þann hátt, sem hreppsnefnd fyrir skipar, annað hvort út af fyrir sig eða í samlögum við aðra.

12. gr.

Skyldur er hver maður að gjöra fjallskil á þeim afrjetti, þar sem honum ber upprekstur, þó hann noti annan afrjett eða heimaland, nema allar hlutadeigandi hreppsnefndir veiti undanþágu, er gildi eitt ár í senn.

13. gr.

Þar sem tveir eða fleiri hreppar nota sama afrjett, skulu hlutadeigandi hreppsnefndir eiga fund með sjer í 16. viku sumars til að semja um, hvernig fjallgöngum skuli haga. Til þess fundar kveður oddviti í þeim hreppi, þar sem aðalrjett stendur. Skal þá hver hreppsnefnd leggja fram fjártal fjallskilaskyldra manna í hreppnum að vorinu, staðfest af hreppstjóra, og fer eptir því,

hve marga menn hver hreppur leggur til í göngurnar. Meta skal til dagsverka göngur hvers gangnaflokks. Verði ágreiningur um þetta milli nefndanna, sker sýslunefnd úr því eða oddviti hennar til bráðabirgða.

14. gr.

Nú eiga nokkrir fjáreigendur að gjöra fjallskil í öðrum hreppi enn þeir eru búsettir í, og skal þá hreppsnefndin, þar sem þeir eru búsettir, senda hreppsnefnd þeirri, er hlut á að máli, skýrslu um fjáreign slíkra manna eptir vorframtali, áður 15 vikur eru af sumri.

15. gr.

Fjallgöngur skulu vera tvennar að minnsta kosti hvert haust. Jafnframt afrjettum skal í fyrri göngum smala til rjettar afskekkt og víðlend heimalönd, er afrjettarpeningur gengur í að jafnaði. Liggi grunur á, að fje hafi orðið eptir á afrjettum, hafa hreppsnefndir vald til að skipa þriðju göngur að viku liðinni. Enn fremur hafa hreppsnefndir vald til að láta gjöra eptirleitir á afrjettarlöndum, og skulu þær koma sjer saman um það við síðustu rjett eða á hausthreppaskilum. Jafnframt skal hreppsnefnd auglýsa, hvort hún fyrirskipi eptirleit á því hausti.

16. gr.

Allri skylduvinnu og öðrum kostnaði við fjallskil skal hreppsnefnd jafna niður á fjáreigendur í tæka tíð. Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera upp brjeflega fyrir oddvita hreppsnefndarinnar, áður en fjallskilum er lokið, og fer um þær eptir því, sem fyrir er mælt um útsvarskærur í 1. gr. laga 9. janúar 1880 um breyting á tilskipun 4. maí 1872.

17. gr.

Hreppsnefndin eða kjörinn maður úr nefndinni, er nefnist fjallskilastjóri, kveður hreppsþúa með gangnaboði til fjallskila nægum tíma áður enn fjallgöngur byrja. Skal þar nákvæmlega tekið fram, hvað hverjum þeirra ber að leggja til fjallskila það haust. Ef einhver vanrækir að gjöra þau fjallskil, sem hann er kvaddur til, skal hann borga þau eptir mati hreppsnefndar. Þar að auki varðar það sektum, er hækka, ef brotið er ítrekað.

Ekkert má fyrirskipa í gangnaboðinu, er komið geti í bága við fulltryggjandi fjárskil eða ákveðin rjettarhöld innan sýslu eða utan.

18. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skipar duglega gangnaforingja fyrir hvern gangnaflokk, einn eða fleiri, eptir því sem til hagar á hverju upprekstrarsvæði. Gangnaforingjar skulu jafnan vera sjálfir í göngunum, og skipa fyrir um, hvernig þeim skal haga. Skulu þeir sjá um, að fjársöfnin sjeu rekin með reglu til rjetta, og kveðja menn til að gæta safnsins, þar til fjallskilastjóri er á rjett kominn. Hver gangnamaður er skyldur að hlýða gangnaforingja sínum. Öll óhlýðni gegn skipunum hans varðar sektum.

19. gr.

Nú hafa fjáreigendur ráð á fleiri mönnum enn einum, og hefur þá fjallskilastjóri vald til að kalla til gangna þann, sem hæfastur er, svo og til hvers annars starfa, er útheimtist til góðra fjárskila. Ef einhver sendir mann

68 í göngur, sem gangnaforingi og helmingur gangnamanna í hans flokki álitur óhæfan sakir æsku, elli, sjónleysis, ókosta eða ills útbúnaðar, er hann skyldur að borga gangnaskilin, eins og hann hefði engan sent. Borgun fyrir gangna-svik skal verja til að kaupa menn til gangna.

20. gr.

Ef fjáreigandi hefur engan hæfan mann til gangna, og getur eigi útvegað hann, skal segja fjallskilastjóra frá því 4 dögum áður enn fjallgöngur byrja, og borgar þá fjáreigandi göngurnar sektalaust. Enn fjallskilastjóri annast um að útvega mann í göngurnar fyrir sanngjarna borgun. Á sama hátt skal útvega hesta, fæði og annað, sem vantar.

21. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um, að koma upp hentugu skýli fyrir gangnamenn á afrjettum, þar sem þess er þörf.

VI. kafli.

Um hreinsun heimalanda á haustum.

22. gr.

Hver búandi er skyldur að hreinsa heimaland sitt og búfjárhaga á haustum, svo opt sem hreppsnefnd fyrir skipar, þótt hann eigi þar ekki fjárvon sjálfur.

23. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa fyrir um reglulegar heimalandsgöngur jafnframt hverjum fjallgöngum, undir umsjón tiltekins manns, með samlögum búenda, eptir því sem bezt hagar á hverjum stað, og með samtökum við næstu sveitir, þar sem það á við. Allt það geldfje og hross, er fyrir kemur, skal reka skilvíslega til rjettar þeirrar, er því ber að ganga til. Verði ágreiningur um, hvert fjed skuli ganga, sker sýslunefnd úr því eða oddviti hennar til bráðabirgða.

24. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að eptir rjettir á haustin, sjeu öll heimalönd rækilega smöluð sama dag viku, og að rekstrar gangi þá eptir töfludrætti bæ frá bæ, nema hreppsnefnd álíti annað haganlegra.

VII. kafli.

Um fjárrekstra bæja milli.

25. gr.

Skyldur er hver búandi að hirða fje það, er finnst í heimalandi hans eða búfjárhögum, eptir að fjallgöngum er lokið, og reka til næsta bæjar þá leið, sem það á að ganga. Sleppi nokkur fjárrekstri, sem á að ganga bæ frá bæ, varðar það sektum.

VIII. kafli.

Um rjettahöld.

26. gr.

Eptir tillögum hreppsnefnda ákveður sýslunefnd, hvar aðalrjett skal vera og hvar aukarjett, sömuleiðis undir hverja aðalrjett hver aukarjett heyrir, og enn fremur hvern afrjett og heimalönd ganga skal til hvernarr rjettar, og ráða sýslutakmörk, nema öðruvísi sje ákveðið.

27. gr.

Allir búendur eru skyldir að vinna að byggingu rjetta og viðhaldi þeirra, hver að sínum hluta, eptir því sem hreppsnefnd ákveður. Við hverja aðalrjett skulu allar jarðir í upprekstrarfjlaginu eiga nægilegt dilksrúm, hver fyrir sig eða fleiri í samlögum, og eru ábúendur jarðanna skyldir að kosta byggingu dilkanna og viðhald þeirra eptir rjettri tiltölu. Enn fremur skulu vera sjerstakir dilkar, einn eða fleiri, fyrir fje úr öðrum hreppum, er rjettarfjlagið í heild sinni byggir og viðheldur á sinn kostnað, móti því að hlutaðeigandi upprekstrarfjelög sýni því aptur sömu skil.

28. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um, að rjettir sjeu vandlega byggðar og vel við haldið, einnig að allir dilkar við þær sjeu í gildu standi kveldið áður enn rjettað er. Vanræki einhver að vinna að rjettar eða dilks byggingu, má hreppsnefnd útvega mann til þess á hans kostnað.

29. gr.

Hreppsnefndir kjósa úr sínum flokki duglegan rjettarstjóra við hverja aðalrjett og aukarjett. Rjettarstjóri skal vera kominn til rjettar í tæka tíð hvern rjettardag. Skipar hann fyrir um, hvernig fjárdrætti skal haga, og heldur mönnum til starfa. Hann bannar stranglega allt slark og óreglu, er veldur hindrun við rjettarstörfín. Sýni nokkur í rjettinni óhlýðni gegn skipunum hans, vardar það sektum.

30. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa duglegan dilkstjóra við hvern fjárdilk, til að gæta þess, að misdráttur eigi sjer ekki stað, sjá um heimrekstur fjárens frá rjettinni, og vera rjettarstjóra til aðstoðar við rjettarstörfín.

31. gr.

Rjettarstjóri annast um, að ómörkuð lömb sjeu hirt í rjettinni og dregin í dilk sjer, svo að eigendum gefist kostur á, að láta lambsmæður helga sjer þau. Enginn má helga sjer marklausa kind af fjárbragði einu. Rjettarstjóri kveður menn til að skoða úrtíning vandlega eptir markaskráum í fyrstu sem síðari rjettum, og mega þeir eigi yfirgefa þann starfa, fyr en lokið er. Allir fjáreigendur skulu gæta þess, að fje þeirra verði eigi eptir í úrtíningi. Þegar búíð er að skoða úrtíning í fyrstu rjett, skal fjallskilastjóri í þeim hreppi, þar sem aðalrjett stendur, koma honum í gæzlu milli rjetta, og telst það með gangnaskilum.

68

32. gr.

Í hverri aukarjett skal jafnan rjettað næsta dag á undan aðalrjett þeirri, er hún heyrir undir. Skulu tilkvaddir menn reka úrtíning úr aukarjettinni tafarlaust til aðalrjettar, svo að hann sje þangað kominn, áður fjárdrætti er lokið.

33. gr.

Í fjárrjettum má enginn afmarka fje, nema í viðurvist tveggja valinkunnra manna, og skulu þeir, ef krafizt verður, geta gjört grein fyrir, hvaða mark hafi áður á verið.

IX. kafli.

Um hirðing fjár í utanhreppsrjettum.

34. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa hæfa menn til að fara í rjettir annara sveita, þar sem helzt eru fjársamgöngur, til að hirða þar fje hreppsþúa sinna. Hafi sá, sem gjört er að skyldu að leggja til tjedra starfa, engan hæfan mann til að inna þau af hendi, hefur fjallskilastjóri vald til að kveðja til þess hvern þann, sem hæfastur er í hreppnum, annaðhvort í mannaskiptum eða gegn fullu endurgjaldi frá þeim, er tillaginu á að svara.

35. gr.

Sá maður, sem sendur er til að hirða fje í rjettum eða á hreppaskilum annara sveita, má eigi fara þaðan, fyr en búid er að skoða úrtíning vandlega eptir markaskrá. Sannist það, að hann láti verða þar eptir fje sveitunga sinna, sem er með glöggu skrásettu marki, varðar það sektum og skaðabótum, nema málsbætur sjeu.

X. kafli.

Um meðferð óskilafjár.

36. gr.

Eptir að lokið er töfludrætti í síðustu rjett, skal úrtíning afhenda hreppstjóra í þeim hreppi, þar sem aðalrjett stendur. Hreppstjóri skal þá með tveim markglögnum og áreiðanlegum mönnum skrifa upp mörk og einkenni á fjenu.

37. gr.

Þá er úrtíningur hefur verið skrásettur, skal hreppstjóri, innan 2 sólarhringa, senda hreppstjórum í næstu hreppum, innan sýslu og utan, nákvæma lýsingu á fjenu. Í lýsingarskránni skal tiltaka söludag fjárins, og má hann ekki vera fyr en 14 dögum eptir síðustu rjett. Þann tíma skal fjeð vera í tryggri gæzlu. Gæzlukaup fyrir hverja kind má ekki yfirstíga 5 auru um sólarhring, og borgist út í hönd til gæzlumanns, þegar eigendur vitja fjárins eða það er self, annars er hann eigi skyldur að sleppa því. Við sölu óskilafjár er engiinn innlausnarfrestur. Þó skulu forustukindur og hrútar, sem eptir álitu hreppstjóra og söluvotta eru hæfir til kynbóta, seldir með 4 vikna innlausnarfresti.

38. gr.

Óskilahross, sem eptir verða óhirt í aðalrjettum eða koma fyrir af fjöllum eða í byggð að vetrinum, skal að öllu leyti fara með sem óskilafje eptir ákvæðum þessarar reglugjörðar. Þó skulu hross seld með 3 vikna auglýsingarfresti fyrir sölundag og jafnlöngum innlausnarfresti á eptir. Gæzlukaup fyrir hvert hross má ekki yfirstíga 10 auru um sólarhring, nema þurfi að gefa því hey.

39. gr.

Ef óskilafje kemur fyrir af fjallöndum eða í heimahögum eptir rjettir, skal tafarlaust afhenda það hreppstjóra. Finnist eigendur að slíku fje eptir markaskrá, skal hreppstjóri hlutast til um, að þeim gefist kostur á að vitja þess. En það fje, sem eigi þekkist eða enginn getur helgað sjer, svo sem kal-eyrt fje, eyrnalaust eða marklaust, skal selt við uppboð, er auglýst sje með nægum fyrirvara.

40. gr.

Nú finnst óskilakind í fje manns, eptir að úrtíningur er seldur og hætt er almennri smömun. Þekkist kindin, sje eiganda gjört aðvart um að vitja hennar. Verði að selja slíkt óskilafje, borgast ekkert gæzlukaup fyrir það, og ber sá, er það fannst hjá, sölukostnaðinn, nema málsbætur sjeu.

41. gr.

Fyrir lok hvers árs skal hreppstjóri senda manni, sem kosinn er af sýslunefnd, greinilega lýsingu á öllu óskilafje, er selt hefur verið í hreppnum. Hinn kjörni maður sendir endurrit af lýsingum þessum til birtingar í blaði, er flytur almennar auglýsingar. Í prentunarkostnað og ómakslaun bera honum 50 aurar fyrir hverja kind, er hreppstjóri skal senda honum með marklýsingunni.

42. gr.

Af andvirði óskilafjár þess, er selt verður, borgast:

- a. Gæzlukaup.
- b. Sölulaun og innheimtulaun.
- c. Prentunarkostnaður marklýsinga.
- d. Fundarlaun eða björgunarlaun.

Að öðru leyti greiðist fjárverðið til eiganda, ef hann innan septemberloka næst á eptir sannar eignarrjett sinn. Aunars fellur verðið í sveitarsjóð þess hrepps, sem selt er í.

XI. kafli.

Um eptirleitir einstakra manna.

43. gr.

Þegar hinum fyrirskipuðu fjárleitum er lokið, er hverjum, sem vill, heimilt að gjöra eptirleit á afrjettum á sinn kostnað. Nú finna menn fje í eptirleit, og eignast þeir þá þriðjung af verði þess eptir mati skipaðra virðingarmanna.

68 Finnist fje í eptirleit á afskekktum og viðlendum afrjettum, svo sem Hofs eða Nýjabæjar afrjetti, þykir sanngjarnt, að leitarmenn fái helming af verði fjárins. Björgunarlaun þess fjár, er finnast kann í ógönguklettum, eptir að fjallskilum er lokið, skal hreppsnefnd ákveða.

Eiganda gefist kostur á að innleysa fjeð, ef hann er svo nærri, móti því að greiða ákveðin fundarlaun, ella greiðist fjárverðið til eiganda, að frá dregnum fundarlaunum, innan mánaðar frá virðingardegi. Komi skepnur fyrir í eptirleit, sem eigi þekkjast eða geta komizt til eiganda, skal fara með þær sem óskilafje.

XII. kafli.

Um fjármörk.

44. gr.

Hver maður skal einkenna fje sitt og hross með glöggu marki á eyrum, en ef sauðfje er soramarkað, þá brennimerkja á hornum.

45. gr.

Ef menn nota mörk, sem eigi eru prentuð í markaskrá sýslunnar, t. d. þeir, er flutzt hafa úr öðrum sýslum, skulu þeir lýsa mörkum sínum á vorhreppaskilum fyrir hreppsnefndinni, þar sem þeir eru búsettir. Mörk þessi skal hreppsnefnd skrifa upp og senda áður 10 vikur eru af sumri, til hreppsnefnda í nálægum hreppum innan sýslu og utan, þar sem helzt eru fjársamgöngur. Þeir, sem vanrækja þetta, eða hirða eigi um að láta prenta mörk sín í markaskrá sýslunnar, mega búast við, að farið sje með fje þeirra sem óskilafje, og sæti þar að auki sektum.

XIII. kafli.

Almenn ákvæði.

46. gr.

Sje fjenaður sveltur við fjárrjett eða í bæjarekstri, frekara en minnst verður hjá komizt, svo og ef fjenaði er misþirmt í fjallgöngum eða annari meðferð, varðar það skaðabótum og hegningu að lögum.

47. gr.

Brot gegn reglugjörð þessari varða sektum frá 1 kr. til 100 kr., eptir málavöxtum, og renna þær í sveitarsjóð þess hrepps, þar sem brotið er framið.

48. gr.

Mál, sem rísa út af brotum gegn reglugjörð þessari, skal farið með sem almenn lögreglumál.

Amtsráð Norðuramtsins, 15. dag júnímán. 1893.

J. Havsteen. B. G. Blöndal. Árni Jónsson. Ólafur Briem. M. Sigurðsson.